

Tortuna kyrkogård

Trädfällning

Antikvarisk rapport

Tortuna prästgård 1:9
Tortuna socken
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Helén Sjökvist

Tortuna kyrkogård

Trädfällning

Antikvarisk rapport

Tortuna prästgård 1:9

Tortuna socken

Västerås kommun

Västmanlands län

Västmanland

Helén Sjökvist

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2019

Omslag: Tortuna kyrka sedd från väster. Foto: Helén Sjökvist.

Fotografier av författaren där annat ej anges.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet MS2012/02954.

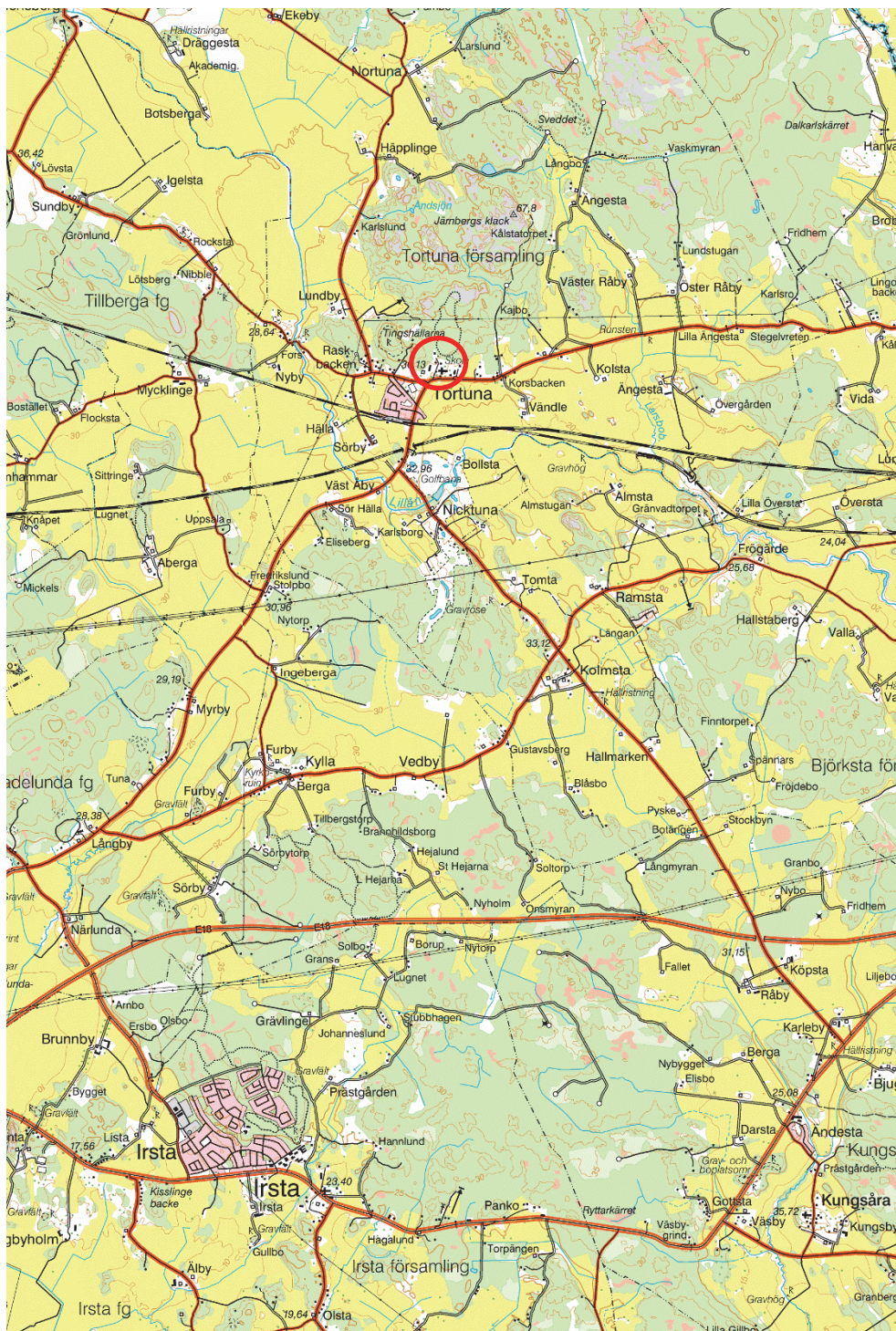
ISBN 978-91-7453-781-9

Tryck: JustNu, Västerås 2019

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Genomfört arbete	7
Referenser.....	10
Otryckta källor.....	10
Litteratur.....	10
Tekniska och administrativa uppgifter	10

Figur 1. Kyrkans läge, markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan. Skala 1:50 000.

Inledning

Västerås kyrkogårdsförvaltning ansökte hösten 2017 om tillstånd för att fälla två relativt stora träd i nära anslutning till Tortuna kyrka. Länsstyrelsen bedömde att åtgärderna påverkar begravningsplatsens struktur och kulturhistoriska värden på ett sätt som gör ändringen väsentlig. Ändringen skulle därför tillståndsprövas. Länsstyrelsen fann åtgärden skäligen med hänvisning till att träden utsätter kyrkobyggnaden för negativ påverkan. Beslut meddelades 2018-01-03 med dnr 433-20-2018.

Stiftelsen Kulturmiljövård har medverkat som antikvarier på uppdrag av Västerås kyrkogårdsförvaltning.

Bakgrund

Tortuna kyrka uppfördes förmodligen under sent 1200-tal.¹ Under 1400-talet ersattes det förmodade äldre tunnvalvet med nuvarande slagna stjärnvalv. De nuvarande målningarna har daterats till 1500-talets början.² Några invigningskors, troligen från 1400-talet skymtar under nuvarande bemålning. Målningarna har inte varit överkalkade och är därmed relativt välbevarade

Hela kyrkogårdens trädkrans består av lindar, vilka sannolikt planterats under sent 1800-tal. De två lindarna framför kyrkan tycks ha planterats omkring sekelskiftet 1900. På Eric Ihrfors detaljrika avbildning av kyrkan från sent 1800-tal syns inte de aktuella träden framför kyrkan. På ett odaterat fotografi som tycks vara taget omkring sekelskiftet 1900, anses träd åtminstone sydväst om tornet. Bilden är dock för oskarp för att säkert visa att trädet i nordväst finns vid denna tid. Lindarna i trädkransen tycks ha tillkommit något tidigare. De har tidigare varit beskurna, vilket framgår av ett flygfotografi från år 1965, se figur 4.

De fuktproblem man sett som en följd av träden syns tydligast på tornets norra fasad, där bland annat ett stort parti av rödalger är påtagligt. De röda algerna blir allt oftare synliga på putsade fasader.³ De trivs på fuktiga partier och ofta visar de sig på de ställen på fasaden där vindens undertryck ger en ökad fukthalt. De trivs bäst på KC- och cementputs och inte så bra på kalkavfärgad kalkputs som har ett något högre pH än cementputs.

Figur 2. Avbildning av kyrkan av Eric Ihrfors, 1890-talet.

¹ Ahlberg, Björklund 2000.

² Broström 1984.

³ Statens fastighetsverk 2010.

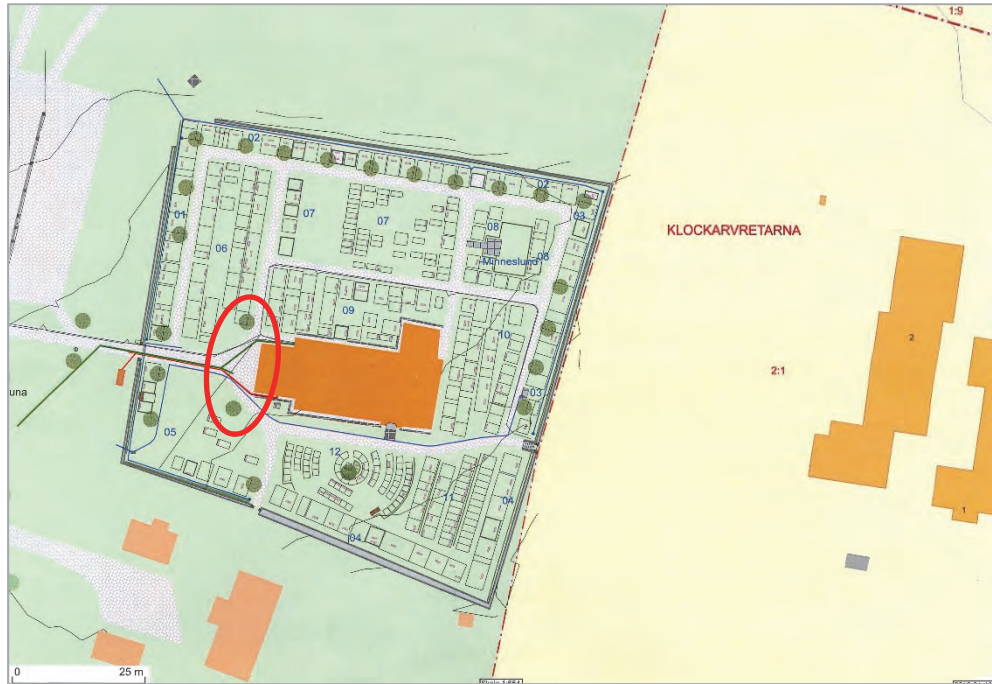

Figur 3. Kyrkan sedd från nordväst omkring sekelskiftet 1900. Okänt år och fotograf.

Figur 4. Flygfoto över kyrkogården 1965 med kraftigt beskurna träd. Foto: VLM arkiv (fotografiet beskuret).

Figur 5. De två aktuella lindarna markerade med en röd ellips.

Genomfört arbete

De båda lindarna som har fällt stöd i anslutning till kyrkans västra port. Orsaken till trädfällningen är i första hand att de stod för nära tornfasaden och höll kvar fukt i fasaden. Men även för att fasadbelysningen inte kom till sin rätt.

Man har fällt de båda lindarna. Arbetet utfördes av kyrkogårdsförvaltningen i egen regi. Båda träden togs ned i delar för att inte riskera att skada kyrkans fasad eller gravvårdar på kyrkogården. Arbetet utfördes från skylift. Efter fällningen har man fräst ned stubbarna en bit under mark. Stora delar av rotsystemet fick dock vara kvar under jord. Arbetet fortlöpte helt enligt planerna.

Figur 6. Träden sedda från norr före fällning. I synnerhet i detta läge har man haft fuktproblem i tornfasaden.

Figur 7. Träden sedda från norr före fällning.

Figur 8. Södra trädet före fällning. Spår av tidigare beskärning.

Figur 9. Träden sedda från sydväst före fällning.

Figur 10. Norra trädet före fällning.

Figur 11. Kyrkan sedd från väster före fällning.

Figur 12. Kyrkan sedd från väster efter det att träden fällt.

Figur 13. Kyrkan sedd från söder efter det att träden fällt.

Figur 14. Kyrkan sedd från norr efter det att träden fällts. Rödalgerna framträder tydligt på tornfasaden.

Figur 15. Kyrkan sedd från väster efter det att träden fällts.

Referenser

Otryckta källor

Riksantikvarieämbetets antikvarisk-topografiska arkiv (ATA):
Ihrfors, Eric: *Westmannia sacra*, handskrift färdigställd 1899-1902.

Litteratur

Ahlberg, Hakon, Björklund, Staffan. 2000. *Västmanlands kyrkor i ord och bild*. Borlänge.

Broström, Erik. 1984. *Medeltida kalkmålningar i Västmanlands län. En inventering*. Västmanlands fornminnesförening och Västmanlands läns museums årskrift 1984. Västerås

Statens fastighetsverk. 2010. *Tekniska anvisningar. Putsarbeten*. Stockholm.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	18015
Länsstyrelsen dnr:	433-20-2018
Fastighetsbeteckning:	Tortuna prästgård 1:9
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanlands län
Socken:	Tortuna
Beställare:	Västerås kyrkogårdsförvaltning
Utförare:	Västerås kyrkogårdsförvaltning
Antikvarisk medverkan:	Helén Sjökvist Stiftelsen Kulturmiljövård Stora gatan 41 722 12 Västerås